

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 722 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrazqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allanzarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Ablalulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktram Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orqali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasrova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari.....	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f.n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i.f.d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
Markaziy Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rnini va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna , katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	
Korxonalar moliyaviy tahlilining ahamiyati	714
Karimov Eminjon Gapardjonovich , doktorant	
Рекреация как основа духовно-культурного возрождения нации и социально-экономического развития страны	716
Алимова Гузал Алишеровна , Доктор философии (PhD) по экономическим наукам	

MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA REKREATSIYA TURIZMI

Shaymanova Nigora Yusupovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Maqolada Markaziy Osiyo mamlakatlari – Qozog‘iston, O‘zbekiston, Qirg‘iziston, Turkmaniston va Tojikistonning turizmni rivojlantirishda rekreatsiya resurslaridan foydalanish jihatlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: turizm, rekreatsiya, mintaqa, rekreatsiya resurslari, rekreatsion salohiyat, landschaft.

Abstract: The article analyzes the aspects of the use of recreation resources in the development of tourism in the countries of Central Asia – Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Tajikistan.

Key words: tourism, recreation, region, recreational resources, recreational potential, landscape.

Аннотация: В статье анализируются аспекты использования рекреационных ресурсов в развитии туризма в странах Центральной Азии – Казахстане, Узбекистане, Кыргызстане, Туркменистане и Таджикистане.

Ключевые слова: туризм, рекреация, регион, рекреационные ресурсы, рекреационный потенциал, ландшафт.

KIRISH

Rekreatsion faoliyatning rivojlanishi aholining dam olish sifatini oshirish, jismoniy va ma'naviy salomatligini tiklashning ajralmas shartidir. Bu jarayon o'z navbatida mehnat unumdorligi va samaradorligini oshirishga, mintaqalar va davlatlarning iqtisodiy o'sishini rag'batlantirishga xizmat qiladi. Rekreatsion faoliyatni rivojlantirish imkoniyatlari tabiiy omillar va atrof-muhitning rekreatsion salohiyati bilan chambarchas bog'liqdir.

Ma'lumki, Markaziy Osiyo davlatlari turizmning rekreatsiya turini rivojlantirishda katta salohiyatga ega hisoblanadi. Beshta respublikaning o'ziga xos va takrorlanmas iqlimi, go'zal landschafti, dam olish uchun resurslarning yetarliligi, jozibador hududlarning mavjudligi mazkur mintaqaning turizm sohasini rivojlantirishda keng imkoniyatlar beradi. O'rta Osiyo mintaqasining ajoyib tabiati xorijiy va ichki sayyohlarni o'ziga jalb qilmasdan qolmaydi.

Markaziy Osiyo, boy tarix va hayratlanarli landschaftlarga boy mintaqa, rekreatsion turizm uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi. Pomir va Tyan-Shan tog' tizmalarining hayratlanarli cho'qqilaridan tortib Buyuk Ipak yo'ligacha bo'lgan hudud sarguzasht izlovchilarni ham, madaniyat ixlosmandlarini ham o'ziga tortadi.

MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR TAHLILI

Rekreatsiya tushunchasiga ta'rif berishda, hamda uni turizm sohasi bilan bog'lash bo'yicha ko'plab olimlar tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilgan. Mahalliy olimlarimizdan A. Sadullayev, S. Avezov, A. Matchanovlar rekreatsiya so'ziga o'zlarining "Turizm va rekreatsiya geografiyasi" nomli kitobida shunday ta'rif berishgan: rekreatsiya, odatda, "dam olish, insonning mehnat jarayonida yo'qotgan kuch-quvvatini tiklash" hisoblanadi ^[1]. V. A. Kvartalnovning fikricha, rekreatsiya bu – insonning jismoniy, intellektual va emotsional kuchini kengaytirilgan tarzda qayta tiklash jarayonidir ^[2]. AQSh milliy turizm siyosati tadqiqotlar markazining ta'rifiga ko'ra esa, rekreatsiya bu – insonlarning bo'sh vaqtdan personal foydalanish jarayoni hisoblanadi. Mahalliy mutaxassis-lardan Z. Usmonovning tadqiqotlarida rekreatsiya tushunchasini uydan tashqarida, masalan, tabiatga turizm sayohatlarda, sanatoriy-kurort, sog'lomlashtirish muassasalarida dam olish yo'li bilan salomatlikni va ishchi kuchini tiklash ko'rinishida talqin etiladi ^[3]. Rekreatsiya atamasi bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borgan olimlarning tadqiqotlarini umumlashtirgan holda Z. T. Abdulkakimov tomonidan: "Rekreatsiya – bu tabiiy muhitda inson o'zining ish qobiliyatini qayta tiklay olishi va dam olishi mumkin bo'lgan joylar (tabiatning manzarali joylari, baland tog' va tog' oldi hududlari, suv havzalari bo'ylari, soylar, sharsharalar, tabiiy yodgorliklar va qo'riqxonalar, davo-

lanish va dam olishga mo'ljallangan sanatoriy, turizm bazalar, tarixiy yodgorliklar, muzeylar, turli ko'rgazmalar, teatrlar, turli madaniy kechalar va tadbirlar)ni o'z ichiga oluvchi ijtimoiy-iqtisodiy jarayondir",—degan ta'rif ishlab chiqilgan ^[4]. Chunki rekreatsiya — nafaqat mehnat qobiliyatini qayta tiklash, balki ruhiy va jismoniy faoliyatni qayta tiklashni ham o'z ichiga oladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishini amalga oshirishda, turli olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Markaziy Osiyo respublikalari turistik imkoniyatlari, rekreatsiya resurslari imkoniyatlari o'rganildi va tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda turizm sohasi rivojlanayotgan yosh sohalardan hisoblanadi. Shunga qaramasdan, ko'pgina sohalardan ilgarilab bormoqda. Respublika O'rta Osiyoning markaziy qismida joylashgan mamlakat bo'lib, maydoni — 448,978 km.kv. Mamlakat ichki va xalqaro turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega hudud hisoblanadi. Mamlakatning betakror tabiati, o'ziga xos iqlimi, go'zal dam olish maskanlari, tabiiy turistik resurslarning ko'pligi va faslning mujassamligi bu yerda turizmning rekreatsiya turini rivojlantirish imkonini beradi. Respublikaning YUNESCO ning maxsus ro'yxatiga kiritilgan qadimiy shaharlari, ularda mavjud tarixiy-madaniy obidalar, qulay iqlim, go'zal manzarali tog'lari xorijdan kelgan har bir turistda qiziqish uyg'otishi tabiiy. O'zbekistonning tarixiy shaharlari, xususan, Samarqand, Xiva, Buxoro, Shahrisabz shaharlaridagi betakror tarixiy yodgorliklar, me'moriy inshootlar yurtimiz tarixi va hozirgi davrni bog'lovchi rishta sifatida o'z o'rniga ega. Mamlakat turistik resurslarning ko'pligi bilan turizmning deyarli barcha turlarini rivojlantirish mumkin bo'lgan hudud hisoblanadi. Iqlimning o'ziga xosligi va go'zal tabiati o'lkada turizmning eng muhim yo'nalishlaridan biri- rekreatsiya turizmini rivojlantirish imkonini beradi. Rekreatsiya turizmi o'zining sog'lomlashtirish ahamiyatiga ega ekanligi bilan boshqa turizm turlaridan ajralib turadi. Dengizga chiqish yo'liga ega bo'lmagan mintaqa bo'lsa ham O'zbekiston dunyodagi eng go'zal ko'llari, tabiiy va sun'iy suv havzalari va butun Markaziy Osiyoni qamrab olgan yirik daryolarining mavjudligi bilan ahamiyatlidir. O'zbekistonning ulug'vor tog'lari, go'zal va maftunkor sharsharalari, tog' oldi yaylovlari, qo'riqxonalar va o'rmon xo'jaliklari kabi resurslarga boyligi bu mas-kanning nihoyatda jozibador va turizmning istalgan turini rivojlantirish mumkinligidan dalolat beradi. Sog'lig'ini yaxshilash va tiklash maqsadida bo'lgan ichki va xorijiy sayyohlar uchun eng yaxshi dam olish maskanlari Toshkent viloyatida joylashgan "Humson Buloq", "Bildirsoy", "Chimyon", "Chorvoq" kabi ko'plab dam olish maskanlari dam olishga kelgan turistlarga tog' qoyalari tepasiga chiqish, suv bo'ylarida o'tirib dam olish, sohil bo'ylarida quyosh nurlaridan bahramand bo'lish kabi ajoyib imkoniyatlarni beradi. Va shu bilan birga, Ugam-Chotqol milliy bog'ining go'zal manzaralari, yil bo'yi yashil bo'lib turadigan tog' qarag'aylari, shinam turar joylari bilan dam olishga kelganlarga ajoyib kayfiyat beradi. O'zbekistonning tabiati ayniqsa, tog' yon bag'irlarida dam olgan va u yerlarning musaffo havosidan bahramand bo'lgan har qanday sayyoh bu yerlarga yana dam olish uchun qaytib kelish istagida bo'ladi.

O'zining go'zalligi va bepoyon dashtlari bilan mashhur bo'lgan Qozog'iston baland tog'lar o'lkasidir. Respublika O'rta Osiyo va Sharqiy Yevropa chegarasida joylashgan. Maydoni 2 mln.724, 9ming km.kv. Boshqa davlatlarga nisbatan Qozog'istonda qadimiy madaniy yodgorliklari kamroq saqlanib qolgan. Bu qadimda qozoqlarning ko'chmanchi turmush tarzi bilan bog'liqdir. Shunga qaramasdan, tabiiy resurslarga boyligi, go'zal landshafti, maftunkor tabiati, tarixiy va madaniy yodgorliklari yil davomida sayyohlarni o'ziga chorlaydi. Bu yerga kelgan turistlar tarixiy joylar va xarobalarga sayohat qilishlari, kurortda dam olishlari, cho'l va qumtepaliklar bo'ylab sayohat qilishlari mumkin. Qaydini ko'li, Tog'li Oltoy, Bo'zjira yo'li, Ko'lsay ko'llari, Qo'shiqchi qumtepa, Charin kanyoni kabi ajoyib manzarali qadamjolar rekreatsiya turizmi uchun qulay hududlar hisoblanadi.

Katon-Qorag'ay milliy bog'lari va Burbay kurort zonasi o'zining maftunkor tabiati bilan respublikada turistik ahamiyatga ega va mashhur hudud hisoblanadi. Qozog'istonning janubi-sharqiy qismida eng go'zal va o'zining shifobaxshligi bilan mashhur bo'lgan maskanlardan biri- Alakol ko'li mavjuddir. Ko'l sohillarida joylashgan dam olish maskanlari va pansionatlar dam olish maqsadida kelgan sayyohlar bilan gavjum bo'ladi. Mazko'r ko'lining suvini Qora dengiz suviga qiyoslashadi. Ko'lining tarkibida davriy jadvalning deyarli barcha elementlari mavjudligi sababli, ko'lda cho'milish inson salomatligiga nihoyatda foydali hisoblanadi.

Oltoy tog'larining eng yuqori nuqtasi hisoblangan Beluxa tog'i Rossiya davlati bilan chegaradosh hududda joylashgan. Balandligi 4,500 metr. Ushbu ikki boshli Beluxa tog'i turizmning ekstremal turi uchun qulay hududdir.

Kengey — Olatau darasida joylashgan Qayndi ko'li g'ayrioddiy kelib chiqishi va takrorlanmas go'zalligi bilan mashhurdir. Zilzila natijasida paydo bo'lgan ushbu ko'l sayyohlar uchun g'ayrioddiy manzara hisoblanadi. Ko'chkilar oqibatida to'sib qo'yilgan daraning bo'loq suvi bilan to'lishi natijasida hosil bo'lgan ko'lining manzarasi dam olishni istagan har bir sayyohni o'ziga maftun qilmasdan qolmaydi. Ko'l shunisi bilan jozibadorki, suv tagida qolgan o'rmon va firuza rangli tiniq suvda uchlari ko'rinib turgan daraxtlar ajoyib manzara kasb etadi.

Markaziy Osiyo respublikalari orasida Qirg'iziston o'zining tabiiy shifobaxsh resurslarga boyligi bilan yetakchi o'rinni egallaydi. Rekreatsiya, ya'ni dam olishning muhim afzalliklaridan biri tog' iqlimi bo'lib, u davolash va profilaktika maqsadida foydalaniladi. Hududning turistlar eng ko'p tashrif buyuradigan kurort zonalaridan biri Issiqko'l o'ziga xos iqlimli hudud hisoblanadi. Issiqko'l dunyoning turli hududlaridan kelgan sayyohlarda o'zining siriligi bilan qiziqish o'yg'otadi. Tadqiqotchilar tomonidan aniqlangan ko'l tubidagi ko'plab suv osti shaharlari, sak va turkiy qabristonlar tashrif buyurgan sayyohlarni hayratda qoldirib kelmoqda.

Issiqko'l hududi balneologik resurslari, mineral suvlar, shifobaxsh balchiqlar va termal buloqlar mavjud bo'lgan rekreatsion zona hisoblanadi.

Qirg'izistonning Arslon-Bob, Qora-Olma kabi yong'oq-mevali o'rmonlari kabi landshaft xususiyatlariga ega ajoyib hududlari mavjud. Tog' -iqlim kurortlari va ommaviy dam olish maskanlarini tashkil etishda ushbu hududlar yuqori o'rinlarni egallaydi. Ushbu respublika hududida umumiy 100 dan ziyod iqlim zonalar mavjud. Bu hududlarda iqlimdan davolovchi yoki profilaktik omil sifatida keng foydalaniladi. Respublikada nafaqat mahalliy, balki davlat ahamiyatiga ega dam olish maskanlari, sanatoriylar faoliyat ko'rsatadi.

Respublikaning tabiiy rekreatsion resurslariga hayvonot va o'simliklar dunyosini ham kirgizish mumkin. Ushbu resurslar botanika va zoologiya yodgorliklari hisoblanadi. Manzarali butalar, archali o'rmonlar, betakror gulli o'tloqlar va boshqa o'simliklar shahar hayotidan charchagan va dam olishni istagan sayyohlar uchun qulay imkoniyatlardan biridir.

Tojikiston Respublikasi O'rta Osiyo mintaqasining janubi-sharqida joylashgan eng jozibador va qiziqarli sayyohlik davlatlaridan biri hisoblanadi. Maydoni 143.100 km.kv. Tojikiston tog'li mamlakat bo'lib, hududining 93%ini O'rta Osiyoning eng yirik tog'lari – Tyan-Shan va Pomir tog'lari tizmasiga kiradigan tog'lar egallaydi (jadvalga qarang).

1-jadval: O'rta Osiyoning eng yirik tog'lari

1	Qurama tizma tog'lari	3769 m	Shimoliy qismida
2	Mo'g'ultog' tog'lari	1624 m	Shimoliy qismida
3	Olay tog' tizmasi	5539 m	G'arbiy qismida
4	Turkiston tog'i	5509 m	Shimoliy qismida
5	Zarafshon va Chimtarg'a tog'lari	5489 m	Shimoliy qismida
6	Hisor va Qorategin tog' tizmalari	4643 m	Janubi-g'arbiy qismida
7	Pomir tog'lari	7495 m	Janibi-sharqiy qismida

Wikipedia ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Mamlakatda mavjud turli xil tabiiy landshaftlar, tog'li relyef, noyob flora va fauna kabi rekreatsion resurslar bu yerda dam olishning barcha turlarini rivojlantirish imkonini beradi. Tojikiston hududida joylashgan dunyodagi eng baland tog'lardan biri – osmono'par Pomir tog'i butun dunyoda "dunyo tomi" sifatida mashhurdir. Tog'dagi mavjud ovchilik xo'jaliklari, go'zal va tabiiy landshaftlar, termal va sovuq suvli mineral buloqlar, ajoyib va sirli g'orlar bu yerda yil davomida xorijiy va ichki sayyohlar bilan gavjum bo'lishiga sabab bo'ladi. Xorijiy davlatlardan kelgan alpinistlar tog'ning eng baland cho'qqilariga ekstremal sayohat uyushtirishadi. Shuningdek, mazko'r hududlarda turizmning rekreatsiya turlari, ya'ni alpinizm, tog' sporti, eko turizm, chang'i sporti, rafting, ov turizmi, dam olish va sanatoriya-kurortlarda davolanish kabi turlari rivojlangan.

Respublika hududida mineral va termal suv buloqlarining ko'pligi sababli, sanatoriya-kurort turizmi rivojlantirilmoqda. Ulardan "Zumrad", "Obi Garm", "Xavatog'" kabi sanatoriylar o'zlarining xizmat ko'rsatish sifati bilan boshqalaridan ajralib turadi. Sanatoriya tashrif buyurgan dam oluvchi tabiat qo'ynida dam olib, musaffo havo va go'zal manzaradan bahramand bo'ladi.

Yana bir dam olish zonalaridan biri inson qo'li bilan yaratilgan Pomir botanika bog'i tog' yon bag'rida joylashgan haqiqiy mo'jizadir. Botanika bog'iga dunyoning barcha qit'alaridan 20 mingdan ziyod o'simliklar olib kelingan. Ularning orasida Amur baxmali, qo'ziqorin daraxti, avstraliyadan keltirilgan qarag'qay kabi o'simliklarning noyob va g'alati namunalari va beqiyos xushbo'y hidli atirgullarning nodir kolleksiyasi bor.

Hozirgi Ko'lob shahri (qadimgi Xutal) o'zining guzal va diqqatga sazovor joylari bilan sayyohlarda kata qiziqish o'yg'otadi. Betakror tabiat yodgorligi bo'lgan Xo'ja Mo'min tog'i turli rangdagi to'q va kulrang, zangori yashil va pushti ranglardan iborat. Ushbu tog' butun insoniyatni yuzlab yillar davomida ta'minlaydigan tuz zaxiralariga ega. Xo'ja Mo'min tog'ining yana bir mo'jizasi shundan iboratki, bu yerda shamol ta'sirida hosil bo'ladigan musiqasi bilan mashhur bo'lgan g'orlar bor. G'orlarga kiraverishda osilgan uzun va yupqa shisha muzlar shamolning ta'sirida ajoyib tovushlar chiqaradi.

Tojikistonga sayohat qilish uchun eng qulay mavsum bahor oylari hisoblanadi. Bu davrda tog' yon bag'irlari ulkan gulli gilamga aylanadi. Pomir tog'lariga chiqish uchun esa, yoz fasli qulayroq. Chunki bu vatda tog'ning iqlimi turistlar uchun ma'qul hisoblanadi.

Ko'lob viloyatining sayyohlar uchun yana bir ahamiyatli jihati bu yerda "muzeylar majmuasining" borligidir. Muzey bir nechta bo'limlardan tashkil topgan. Muzeyga tashrif buyurgan sayyohlar Ko'lob viloyatining geografiyasi va tabiati Qizil kitobga kiritilgan o'simlik va hayvonot dunyosi namunalari, qadimiy topilmalar, tojik oilasining maishiy turmush tarzi, tojiklarning an'anaviy kiyim-kechaklari va zargarlik buyumlari, qadimgi musiqa asboblari, san'at va hunarmandchilik asarlari va shunga o'xshash eksponatlardan bahramand bo'ladi.

Markaziy Osiyoning yana bir sayyohlik rivojlanayotgan respublikalaridan biri, o'zining sirli va hali to'liq kashf etilmaganligi bilan turistlarni qiziqtirayotgan mamlakat bu- Turkmanistondir. Maydoni 488,100 km.kv. Ushbu davlat Osiyodagi eng kam aholisi bo'lgan davlatlardan biridir. Turkmaniston hududining aksariyat qismi bo'lib, deyarli 4/5 qismi Turon tekisligi (Qoraqum cho'li) da joylashgan. Mamlakat me'moriy, tarixiy va tabiiy diqqatga sazovor manzilgohlari bilan ajralib turadi. Bu yerda qadimgi shahar xarobalari, afsonaviy Axal- Teke otlari, Darvaza deb nomlanuvchi cho'l qumlari orasida uzoq yillardan beri yonayotgan gaz krateri kabi qiziqarli, sirli manzillar joylashgan. Turkmaniston nihoyatda rang-barang mamlakat bo'lib, tabiiy mo'jizalarning cheksizligi bilan sayyohlarni hayratda qoldiradi. Turkmanistonning bepoyon dashtlari bo'ylab g'ildiraklarning ritmik sadosi ostida poyezdda sayohat qilish albatta har bir turist uchun takrorlanmas bo'lishi mumkin. Qoraqum sahrosidagi qumtepalar esa, sayyohlarda unutilmas taassurot qoldiradi.

Ajoyib va go'zal Yangiqal'a kanyoniga tashrif buyurgan sayyohlar go'zal qoyalar va tog' tizmalari orasida sayr qiladilar. Qo'yendag' nomli qo'riqxonada esa bir paytlar bu yerlarda yashagan dinozavrlarning izlarini ko'rishlari mumkin. Dunyoning mo'jizalaridan biri bo'lgan, alvon alangasi bilan mashhur bo'lgan Darvaza krateri o'zining ko'lam va go'zalligini tunda, ochiq osmon ostida ta'sirli aks ettiradi.

Turkmaniston cho'l mintaqasi bo'lgani bilan, suvda dam olishni hohlovchilar uchun ham imkoniyatlar yetarlidir. Kaspiy dengizi sohillarida xohlagancha suzishlari mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hududlarning turistik va rekreatsiya resurslaridan samarali foydalanish, ichki turistlar bilan birga xorijiy turistlar oqimini ko'paytirish imkoniyatlaridan foydalangan holda, quyidagi takliflarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

- mintaqada mavjud dam olish maskanlarining faoliyatini barqarorlashtirish, mahalliy va xorijiy OAVlarda targ'ib qilish;
- turistik va rekreatsiya resurslaridan foydalangan holda ular joylashgan hududlarning infratuzilmasini yaxshilash, atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda, yangi dam olish maskanlarini tashkil qilish va zarur shart-sharoitlarni yaratish;
- Markaziy Osiyo respublikalari o'rtasida madaniy va turistik aloqalarni rivojlantirish, xalqaro turizm bozorida o'zlarining barcha turistik imkoniyatlaridan samarali foydalanish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sadullayev A. S. Turizm va rekreatsiya geografiyasi [o'quv- uslubiy qo'llanma]:/ A. S. Sadullayev, S. Avezov, A. Matchanova- Xiva: Xorazm Ma'mun Akademiyasi, 2019.- 100 b.
2. Квартальнов В. А. Туризм. Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 320 с.
3. Usmanova Z. I. O'zbekistonda turizm – rekreatsiya xizmatlarni rivojlantirish xususiyatlari va tendentsiyalari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – SamISI, 2018 y. - 12 b
4. Sharunenko Y. M. Recreational Tourism [Electronic source]: Eeducational–methodical manual. Orel: Interregional Academy of Safety and Survival 2014 - 102p. URL: <http://www.iprbookshop.ru/33439.html>. – ЭБС "IPRbooks"
5. Éva Csirmaz a, Károly Pető PhD International Trends in Recreational and Wellness Tourism Procedia Economics and Finance. Volume 32, 2015, Pages 755–762 [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01458-6](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01458-6)
6. Бурменко Т. А. Байкальский государственный университет, Российская Федерация, к вопросу о содержании понятия "Оздоровительный туризм" региональная и отраслевая экономика. И.: – 2016. № 26(1). – С. 42–49
7. Panasiuk A. (eds.) Ekonomia turystyki i rekreacji. Wydawnictwo Naukowe PWN; 2011
8. Очилова, Хилола Фармоновна, Мухаммадсидик Амонбоев, and Бурхон Рустамович Дехонов. "Развитие внутреннего туризма для восстановления отрасли после пандемии." Заметки ученого 12 (2020): 242–247.
9. Rustamovich, Dehkonov Burhan. Quality And Safety Of Public Catering Services In Uzbekistan. // European Journal of Life Safety and Stability (2660–9630)(2021/5/23): 19–23.
10. Rustamovich, Dehganov Burkhan. Financing Domestic Tourists And Export Of Tourism Services. // Fan, ta'lim, madaniyat va innovatsiya 2.3 (2023): 35–37.
11. Abdulkakimov Z. T. Mintaqada rekreatsiyasidan foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish (Namangan viloyati misolida). Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – SamISI, 2019 y. - 12 b.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

